THE END OF THE WORLD AS WE KNOW IT? DE IMPACT VAN DE COVID-19-UITBRAAK OP DE BELGISCHE ARBEIDSMARKT

DOOR | **TOM BEVERS, VALERIE BURNEL, ANN COENEN, VALERIE GILBERT en ARTHUR JACOBS**

Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO)

INLEIDING

Wie begin dit jaar de staat van de Belgische arbeidsmarkt zou hebben moeten beschrijven, zou terecht een rooskleurig beeld hebben geschetst. Zowat alle evoluties op het vlak van werkgelegenheid, activiteit en werkloosheid waren op dat moment positief. Sommige indicatoren bevonden zich zelfs op recordniveau. En hoewel onze arbeidsmarkt traditioneel gekenmerkt wordt door een grote heterogeniteit, deed die positieve trend zich voor in de drie gewesten, bij alle leeftijdsgroepen en geslachten, en zowel voor personen die in België zijn geboren, als daarbuiten. Er bleven uiteraard kanttekeningen te maken (we bleven achter op het EU-gemiddelde wat de activiteitsgraad betreft en kortgeschoolden zagen hun arbeidsmarktachterstand verder groeien) en er rezen bezorgdheden omtrent krapte van het arbeidsaanbod, maar al bij al waren analisten het erover eens dat de Belgische arbeidsmarkt in uitstekende doen was.

In maart wijzigde deze situatie op een ongezien plotse en ingrijpende manier. Het aantal besmettingen met het coronavirus was in grote delen van de wereld sterk in opmars en dat gold ook voor België. Om te zorgen dat de gezondheidssector deze toename aan zou kunnen, moest de verspreiding van het virus ingedijkt worden. Op 18 maart ging België daarom, net als veel andere Europese landen in de loop van maart, in *lockdown*. Waar mogelijk gingen mensen thuiswerken, maar velen moesten noodgedwongen stoppen met werken.

Dit artikel beschrijft de evoluties op de Belgische arbeidsmarkt in de periode maart-augustus 2020, de impact van de arbeidsmarktmaatregelen die de lockdown en de geleidelijke heropstart moesten mogelijk maken, en de effecten op verschillende sectoren en groepen.[1] Hiervoor kunnen we gebruikmaken van bronnen van diverse federale instellingen (en de sociale secretariaten), die vanaf het begin van de crisis werk hebben gemaakt van een snellere en gedetailleerdere monitoring, in het kader van de Werkgroep "Social Impact" die binnen de federale crisisstructuur werd opgezet. Daarvoor moest vaak een nieuwe methodologie worden uitgedacht en gebruik worden

(1) De impact op zelfstandigen wordt hier niet onderzocht, maar is te vinden in ditzelfde nummer: De Maesschalk, V. en Geeraert, M., Tijdelijke uitbreiding van het overbruggingsrecht als financieel vangnet voor zelfstandigen die inkomensverlies ondervinden als gevolg van de coronacrisis.

gemaakt van niet-gevalideerde en/of niet-gepubliceerde gegevens. Waar mogelijk zal er ook een internationale vergelijking worden gemaakt.

1. MAART EN APRIL: NADRUK OP BESCHERMING

Al op 4 februari 2020 werd de eerste Belgische COVID-19-besmetting vastgesteld, maar aanvankelijk werd gehoopt dat de impact van het virus hier beperkt zou blijven. Weliswaar werd er rekening mee gehouden dat de opmars van het virus in Azië, nog boven op de Brexit, tot een economische dip zou kunnen leiden voor een kleine, open economie als België. Al snel bleek echter dat de pandemie ook bij ons fors dreigde toe te slaan, dus besloot de overheid in de loop van maart om publieke ruimtes (10 maart), scholen en werkplekken (14 maart) en tot slot alle niet-essentiële activiteiten stil te leggen (18 maart). Om die verregaande beschermingsmaatregelen mogelijk te maken en de socio-economische impact zoveel mogelijk te verlichten, werden meteen ook een aantal maatregelen gelanceerd die de werkgelegenheid en de koopkracht van werknemers moesten waarborgen.

Dat die maatregelen inderdaad een ongeziene impact hadden op de arbeidsmarktactiviteit kunnen we in kaart brengen dankzij data die beschikbaar werden gesteld door drie sociale secretariaten (Acerta, SD Worx en Securex).[2] De reële activiteit in de Belgische economie viel in belangrijke mate terug in de loop van de maand maart, en de invloed op de arbeidsmarkt was onmiddellijk merkbaar. Op basis van de gegevens van de sociale secretariaten kan een inschatting gemaakt worden van de evolutie van het reële werkvolume. Dit levert het overzichtsbeeld in Grafieken 1 en 2 op.[3] Het volume gepresteerde arbeidsuren zakte in de privésector in de loop van de maand maart tot beneden de helft, om in de Paasvakantie (waarin paasmaandag een vrije dag is) verder te dalen tot 43,5%. De gegevens die Statbel berekende op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)[4] bevestigen het algemene beeld van verminderde activiteit. Voor de maand maart gaf 23,7% van de werkenden aan dat ze minder uren dan gewoonlijk hadden gepresteerd. In april ging het zelfs om 44,2% van de werkenden.

(2) Met dank aan Luc De Pauw (Securex), Jozef Spillebeen (Acerta) en Piet Vandenbussche (SD Worx) voor het verstrekken van de data.

(3) De gegevens van de drie secretariaten worden hiertoe ongewogen opgeteld, en de zo bekomen resultaten toegepast op het geheel van de privésector. Er is dus geen rekening gehouden met de representativiteit van de secretariaten binnen de privésector, bijvoorbeeld wat sectoren of ondernemingsgrootte betreft.

(4) Het gaat om gegevens die buiten de normale publicaties vallen en uitsluitend in functie van de coronacrisis worden berekend; ze dienen met voorzichtigheid te worden gehanteerd. Zie https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/DataLab/LFS_maandelijkse%20indicatoren_03-2020_nl.xlsx.

GRAFIEK 1: WEEKOVERZICHT AAN- EN AFWEZIGHEDEN ARBEIDERS

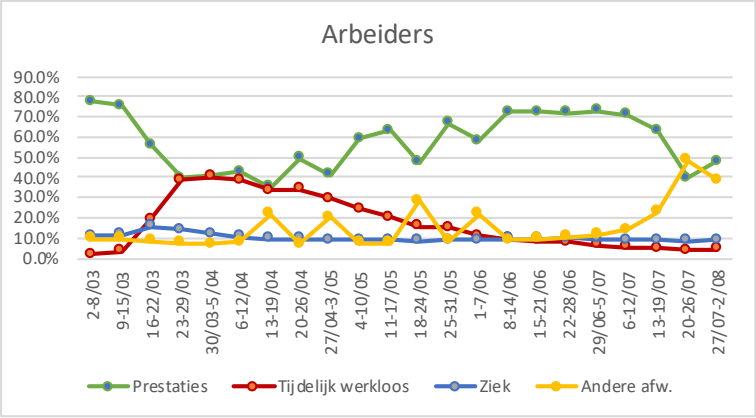

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Acerta, SD Worx en Securex.

GRAFIEK 2: WEEKOVERZICHT AAN- EN AFWEZIGHEDEN BEDIENDEN

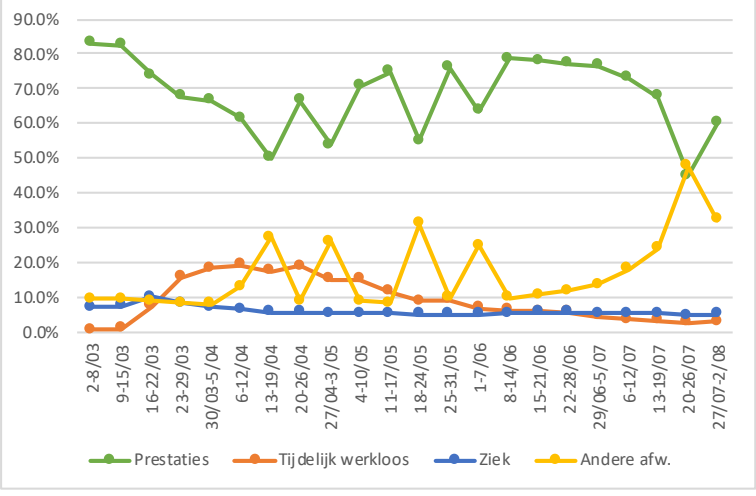

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Acerta, SD Worx en Securex.

Bovenstaande grafieken maken duidelijk dat het vooral de meest besproken maatregel, de tijdelijke werkloosheid, was die in de tweede helft van maart een enorme toename kende, en die doorheen de hele maand april op dat niveau bleef. Het systeem van de tijdelijke werkloosheid bestond al veel langer (in zijn huidige vorm gaat het terug op de Wet van 3 juli 1978[5], maar de theorie erachter dook al op in 1935, en in de

(5) Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten, 3 juli 1978, Hoofdstuk III. http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1978/07/03/1978070303/justel.

praktijk was er een stelsel vanaf 1944[6]), maar de procedure, toelatingsvoorwaarden en vervangingsratio van de uitkering werden vanaf 13 maart aangepast.[7] Er werd een flexibele toepassing van het begrip overmacht geaccepteerd en alle situaties van tijdelijke werkloosheid als gevolg van het coronavirus werden automatisch beschouwd als tijdelijke werkloosheid als gevolg van overmacht, zelfs als het bijvoorbeeld nog mogelijk was om een paar dagen te werken. Werkgevers konden er beroep op doen in alle gevallen waarbij het werk tijdelijk moest stilgelegd worden door problemen met toelevering, door opgelegde sluiting (bijvoorbeeld bij restaurants), wanneer het bedrijf geen telewerkbare activiteit uitvoert of de maatregelen rond '*social distancing*' niet kon respecteren. Waar een werknemer in tijdelijke werkloosheid voordien 65% van zijn geplafonneerde gemiddelde loon (plafond van 2.754,76 EUR per maand) ontving, werd de uitkering verhoogd tot 70%. Daarbovenop werd nog een bedrag van 5,63 EUR per dag werkloosheid toegekend. De tijdelijke werkloosheid poogt het aantal ontslagen en de toename van de werkloosheid beperkt te houden; het alternatief – een ontslag, eventueel gevolgd door een heraanwerving – zou veel hogere transactiekosten met zich meebrengen voor zowel de werkgevers als de werknemers. Het maakt de terugkeer naar de werkvloer bovendien eenvoudiger.

Dankzij de hierboven vermelde gegevens van de sociale secretariaten, aangevuld met gedetailleerde administratieve data van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) en van Sigedis[8], kon het gebruik van de tijdelijke werkloosheid nauwgezet worden opgevolgd. De versoepelde toegang leidde vanaf 16 maart 2020 tot een snelle stijging van de aanvragen[9] tijdelijke werkloosheid (bron: RVA) tot 743.704 gevallen op 21 maart. Op 24 maart stegen de aanvragen verder tot 908.153, om tot 31 maart geleidelijk toe te nemen tot 936.708. Begin april verhoogde het stijgingsritme opnieuw om rond 7 april te stabiliseren. Op 28 april bedroeg het aantal werknemers voor wie tijdelijke werkloosheid werd aangevraagd 1.415.628, waarmee dit statuut op dit ogenblik ongeveer 40% van de werknemers (zonder de statutaire ambtenaren) betrof.[10] Wanneer we enkel naar de aangiften kijken (bron: RVA), de facto goedgekeurd in het kader van de vereenvoudigde aanvraagprocedure dan gaat het om 1.040.448 met betrekking tot maart en 1.246.605 met betrekking tot april. Een aanvraag, indien goedgekeurd, houdt de toelating in om een werknemer in tijdelijke werkloosheid te zetten. Dat betekent uiteraard niet dat de werknemer ook effectief elke dag op non-actief zal worden gezet. Zo kan er een aanvraag voor tijdelijke werkloosheid worden

(6) RVA , *Evolutie sinds 1945 van de tijdelijke werkloosheid in perspectief geplaatst*, 2016. https://www.rva.be/sites/default/files/assets/publications/Etudes/2016/20160624_Studie_TW.pdf.

(7) Voor een overzicht, zie: https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t2. Ook tijdens de financiële crisis van 2008-2009 zijn er al grote aanpassingen aan het stelsel gebeurd en werd er een stelsel voor bedienden ingevoerd. Zie voor meer details over de wijzigingen in de regelgeving in dit nummer: Loÿen, C., Nuyts, N. en Segaert, M. (2020).

(8) Sigedis is een publieke vereniging zonder winstoogmerk die in 2006 is opgericht door instellingen van sociale zekerheid.

(9) Met inbegrip van de notificaties die voorafgingen aan de vereenvoudigde aanvraagprocedure door middel van aangiften. Zie voor de beschrijving van de RVA-methodologie: Loÿen, C., Nuyts, N. en Segaert, M. (2020).

(10) Wanneer we enkel de werknemers in de privésector meenemen, zoals de ERMG doet, komen we aan 43% (bron: INR).

ingediend voor iemand die nadien arbeidsongeschikt blijkt te zijn, die van werkgever verandert of die niet aan de voorwaarden voldoet.

Alleen de uiteindelijke afrekening laat toe om in te schatten hoeveel personen, of voltijdse equivalenten, er uiteindelijk op een gemiddelde werkdag tijdelijk werkloos waren. Voor maart werden uiteindelijk 967.438 werknemers voor minstens één dag tijdelijke werkloosheid vergoed, voor april 1.170.461. Om dit in voltijdse equivalenten (VTE) om te zetten dienen we schattingen uit te voeren. Gegevens van de RSZ voor het eerste kwartaal komen uit op een verlies van 58.000 VTE over het volledige kwartaal (niet noodzakelijk alleen wegens de tijdelijke werkloosheid). Aangezien het corona-effect zich zo goed als uitsluitend in de laatste twee weken van maart situeert, kan de totale impact in VTE voor deze periode op ongeveer 348.000 personen worden ingeschat. In april steeg dat cijfer vermoedelijk tot ongeveer 700.000 VTE (zie Grafiek 3).

GRAFIEK 3: SCHATTING AANTAL VOLTIJDSE EQUIVALENTEN TIJDELIJKE WERKLOOSHEID

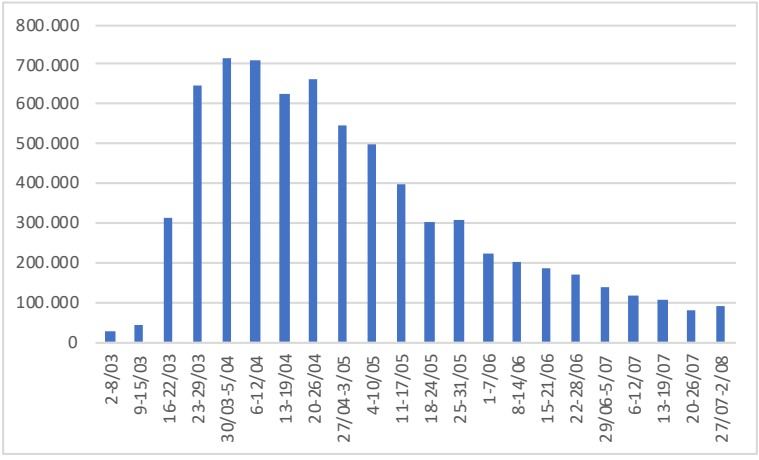

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Acerta, SD Worx en Securex, en van de RSZ.

De Belgische situatie in maart en april was zeker niet uniek. Hoewel de cijfers niet zomaar vergelijkbaar zijn, aangezien het om stelsels gaat met uiteenlopende procedures en toelatingsvoorwaarden, zien we duidelijk dat ook onze buurlanden in sterke mate terugvielen op een vorm van tijdelijke werkloosheid (in de internationale terminologie vaak "*short time working arrangement*" genoemd) om de effecten van de lockdown te milderen. Van onze buurlanden lieten Duitsland (16,8%) en Nederland (22,3%) lagere aandelen optekenen, maar in Frankrijk (37,9%) en Luxemburg (69,2%) lag het aandeel beduidend hoger. Behalve door de verschillen tussen de stelsels, worden deze aandelen ook beïnvloed door de genomen maatregelen tegen het coronavirus, de mate waarin de inrichting van de arbeidsinfrastructuur zich leent tot social distancing, de mate van inburgering van telewerk naargelang de sector in elk land en de verschillen qua structuur van de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld op het vlak van het deeltijds werk. Zo

doen Frankrijk en Luxemburg, als landen met een relatief lager aandeel van deeltijds werkenden, het meest beroep op een stelsel van "tijdelijke werkloosheid".

TABEL 1: AANDEEL TIJDELIJKE WERKLOOSHEID (OF EQUIVALENT) IN DE BUURLANDEN (SITUATIE APRIL 2020)

	Geraamd aantal betrokken werknemers in april 2020	**Aantal loontrekkenden 20-64 jaar**[11]	**Ratio**
Duitsland: Kurzarbeit[12]	6.100.000	36.377.500	16,77%
Frankrijk: chômage partiel[13]	8.800.000	23.216.900	37,90%
Luxemburg: chômage partiel pour cas de force majeure COVID-19[14]	180.000	260.000	69,23%
Nederland: Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) (tijdelijke maatregel ter vervanging van werktijdverkorting)[15]	1.500.000	6.730.400	22,29%
België: tijdelijke werkloosheid corona[16]	1.178.186	4.064.600	28,99%

Sigedis-gegevens, die op permanente basis RSZ-kwartaalgegevens en RVA-maandgegevens over (tijdelijke) werkloosheid koppelen, werpen licht op het aantal dagen tijdelijke werkloosheid. De overgrote meerderheid van de tijdelijke werklozen was voor minder dan 15 dagen per maand werkloos (zie Grafiek 4). In april bedroeg het aandeel tijdelijke werklozen dat voltijds het werk moest neerleggen echter 22,3% en het aandeel dat tussen 50% en 75% van de werkdagen tijdelijk werkloos was 37,3%. Voor die personen was het inkomensverlies dus groter dan voor wie die minder dan de helft van de dagen werkloos was. Vrouwen waren minder vaak voltijds tijdelijk werkloos dan mannen: in april bedroeg hun aandeel 18,7% tegenover 24,9% voor mannen.

(11) Vierde trimester 2019, bron: Eurostat, Enquête naar de Arbeidskrachten.

(12) Bron: Bundesagentur für Arbeit. https://statistik.arbeitsagentur.de/Statistikdaten/Detail/202007/arbeitsmarktberichte/monatsbericht-monatsbericht/monatsbericht-d-0-202007-pdf.pdf?__blob=publicationFile&v=1.

(13) Bron: DARES. https://dares.travail-emploi.gouv.fr/dares-etudes-et-statistiques/tableaux-de-bord/le-marche-du-travail-pendant-le-covid-19/tableaux-de-bord-hebdomadaires/.

(14) Geraamd aantal op 15 april: https://lequotidien.lu/economie/luxembourg-le-chomage-partiel-une-bouee-de-sauvetage/.

(15) Toestand op 18 april, bron: UWV. https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiele-regelingen/nieuws/2020/06/05/noodmaatregelen-bereiken-25-miljoen-werkenden.

(16) Aantal vergoede werknemers (voor minstens één dag tijdelijke werkloosheid, april), bron: RVA.

GRAFIEK 4: AANDEEL VAN DE TEWERKGESTELDE PERSONEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2019 DIE TIJDELIJK WERKLOOS ZIJN IN EEN VAN DE MAANDEN VAN 2020 (JANUARI TOT JULI) VOLGENS HET AANTAL DAGEN TIJDELIJKE WERKLOOSHEID

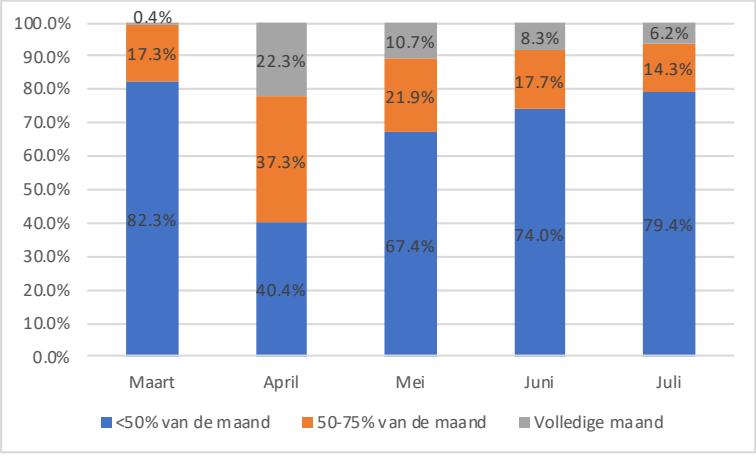

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Sigedis.

Door de tijdelijke werkloosheid te bekijken per activiteitensector kunnen we nog duidelijker in kaart brengen welke sectoren het sterkst getroffen werden door de lockdown. In absolute cijfers (aantal werknemers waarvoor een aanvraag voor tijdelijke werkloosheid werd ingediend) waren de sectoren die in maart en april het zwaarst werden getroffen de handel, gevolgd door de administratieve en ondersteunende diensten, de industrie, de bouw en de horeca. Het percentage werknemers betrokken bij een aanvraag van tijdelijke werkloosheid op het totale aantal werknemers was in maart en april het hoogst in de horeca (respectievelijk 78,9 en 78,7%), de bouw (67,0 en 66,5%) en de kunstensector (47,3 en 56,8%). De aandelen personen voor wie effectief een betaling werd geregistreerd liggen iets lager, maar bevestigen voornoemde sectoren (in april ging het om 72,0% van de werknemers in de horeca, 51,0% bij kunst, amusement en recreatie, en 63,8% in de bouw). In de horeca werd zo 20% van de loonmassa "aangevuld" met tijdelijke werkloosheidsuitkeringen, in de bouw 14,2%. Voor de gehele privésector ging het om 4,6%.

De gegevens over het aantal aangevraagde dagen tijdelijke werkloosheid per sector bevestigden de sectoren waar de activiteit het sterkst moest worden stilgelegd (zie Grafiek 5). Hoewel we grotere aandelen tijdelijk werklozen vinden bij personen die werken in een onderneming met meer dan 500 werknemers dan in de kleine en vooral heel kleine ondernemingen, is gebleken dat de tijdelijke werklozen uit kleine ondernemingen gemiddeld meer dagen werkloos zijn.

GRAFIEK 5: EVOLUTIE VAN HET VOLUME TIJDELIJKE WERKLOOSHEID (TOTAAL AANGEGEVEN DAGEN EN GEMIDDELD AANTAL AANGEVRAAGDE DAGEN PER PERSOON) PER SECTOR

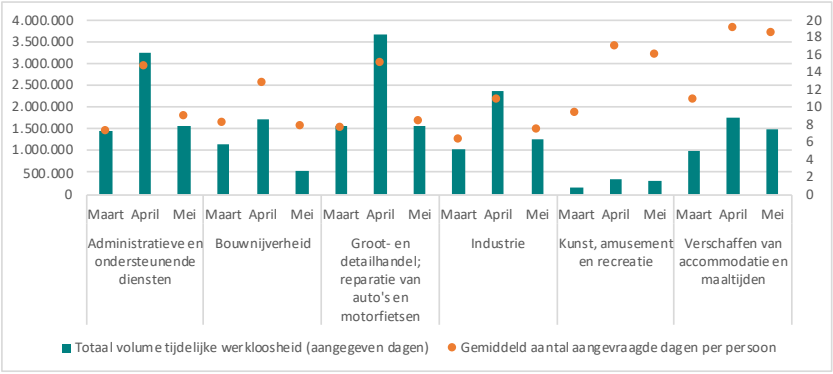

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van de RVA.

De versoepeling van de tijdelijke werkloosheid was niet de enige reactie op het coronavirus. Er werd ook massaal overgeschakeld op telewerk (46,4% van wie nog werkte deed dat via voltijds telewerk).[17] In sommige gevallen werd er gekozen voor arbeidsduurvermindering[18] of het coronatijdskrediet[19]. Al deze maatregelen hadden als doel om het aantal ontslagen ten gevolge van de impact van de coronacrisis op de economische activiteit te beperken. Voor wie toch werkloos was of werd in deze periode werden ook maatregelen genomen om het behoud van inkomen te garanderen, zoals bijvoorbeeld de tijdelijke bevriezing van de degressiviteit van de uitkeringen en het verlengen van het recht op inschakelingsuitkeringen met drie maanden.[20]

Dankzij de diverse maatregelen lijkt de impact van de lockdown effectief te zijn verzacht. De Enquête naar de Arbeidskrachten geeft aan dat de werkzaamheidsgraad (20-64-jarigen) in maart nog licht steeg, ook in april bleef de daling beperkter dan internationale prognoses hadden voorspeld (van 70,6 naar 69,6%).[21] Let wel, tijdelijke werklozen worden in deze indicator ook tot de werkenden gerekend. In maart en april gaf de terugval van de (reële) werkgelegenheid ook nog geen aanleiding tot een belangrijke stijging van de werkloosheid. Het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werkzoekenden steeg licht in april (tot 337.910), na een kleine daling in de maand maart (327.499) tegenover februari (334.722).[22] Ook volgens de Enquête naar de

(17) Baert, S. e.a., *Wat denken de Vlaamse werknemers over de gevolgen van de coronacrisis voor hun carrière*, UGent, april 2020.

(18) https://werk.belgie.be/nl/themas/arbeidsreglementering/arbeidsduur-en-rusttijden/tijdelijke-vermindering-van-de-arbeidsduur.

(19) https://werk.belgie.be/nl/themas/feestdagen-en-verloven/het-corona-tijdskrediet.

(20) https://www.rva.be/sites/default/files/assets/chomage/FAQ/Faq_Corona_NL_20200729.pdf.

(21) Bron: Enquête naar de Arbeidskrachten, Statbel,. https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/DataLab/LFS_maandelijkse%20indicatoren_03-2020_nl.xlsx.

(22) Bron: RVA.

Arbeidskrachten daalde de werkloosheidsgraad in maart en april.[23] Het banenverlies als gevolg van faillissementen nam tijdens de eerste fase van de crisis niet toe: in het eerste kwartaal van 2020 gingen 6.200 (bron: RVA) of 5.394 banen (bron: Statbel) verloren als gevolg van faillissementen, wat minder is dan in het eerste kwartaal van 2019. Uit de gegevens over het banenverlies als gevolg van collectief ontslag (bron: FOD WASO) blijkt dat er in maart en april slechts drie dossiers "collectief ontslag" werden ingediend (met 201 betrokken werknemers).[24]

Het is wel duidelijk dat de sluiting van heel wat sectoren medio maart een directe impact had op de inzet van uitzendkrachten – een groep die meestal geen toegang heeft tot de tijdelijke werkloosheid. De uitzendarbeid viel na 18 maart met 25-30% terug, volgens de Dimona-aangiften bij de RSZ. Ook de tewerkstelling van "extra's" en "flexi-jobbers"[25] in de horeca viel volledig stil, en in de uitzendsector wordt met name voor de flexi's – die vaak ook in de horeca aan de slag zijn – een belangrijke terugval opgetekend. De terugval van de studentenarbeid is moeilijker in te schatten, aangezien de Dimona-aangifte voor studenten vaak voorafgaand aan de tewerkstelling gebeurt (zo zullen bijvoorbeeld voor een student die elke zaterdag in een winkel werkt alle zaterdagen van 2020 aangegeven zijn), en heel wat werkgevers, hoewel ze gesloten waren, de tewerkstellingen in Dimona niet hebben geschrapt. De eerste week van de paasvakantie, klassiek een periode van verhoogde inzet van studenten, gaf echter een terugval van ongeveer 1/3de aan van de aangegeven studentenarbeid, en deze werd later niet meer goedgemaakt. Niet iedereen bleef dus buiten schot, en de impact op sommige groepen was veel zwaarder dan op andere. Het volgende deel gaat dieper in op het profiel van de (tijdelijk) werklozen en het inkomensverlies tijdens de periode van tijdelijke werkloosheid.

2. MEI EN JUNI: VOORZICHTIGE HEROPSTART

Vanaf 4 mei werden er gradueel versoepelingen van de lockdown ingevoerd. Waar mogelijk bleef thuiswerk de regel; winkels, scholen, musea en horeca konden stapsgewijs weer openen in de loop van mei en juni, mits het in acht nemen van de richtlijnen rond preventie (zoals afstand houden, mondmaskers, handhygiëne). Dat had duidelijk een effect op de aantallen tijdelijk werklozen. In mei bedroeg het aantal aanvragen nog 995.095, om in juni verder te dalen naar 618.032 en in juli 405.241 (ongeveer 10% van de werknemers). Voor mei ontvingen 933.224 werknemers een uitkering voor ten minste één dag tijdelijke werkloosheid, en voor juni nog 575.388 (14,3% van de werknemers).[26] Uit de Sigedis-data (zie supra, Grafiek 4) blijkt bovendien dat naarmate de maanden vorderden, de aandelen personen die voltijds of 50 tot 75% werkloos waren afnamen tot respectievelijk 6,2% en 14,3% in juli. Toch

(23) Bron: Enquête naar de Arbeidskrachten, Statbel, https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/DataLab/LFS_maandelijkse%20indicatoren_03-2020_nl.xlsx.

(24) Zie: https://werk.belgie.be/nl/statistieken-betreffende-herstructureringen-0.

(25) Met de zogenaamde 'flexi-jobs' doelen we op het nieuwe statuut dat op 1 december 2015 werd gecreëerd en aan werknemers en gepensioneerden een voordelige manier biedt om bij te verdienen.

(26) Bron: RVA.

bleef ook in juni de tijdelijke werkloosheid substantieel, met naar schatting 100.000 voltijdse equivalenten.[27]

Gezien de lange duur van de tijdelijke werkloosheid voor velen, is het belangrijk om naast de impact op diverse sectoren ook het profiel van de tijdelijke werklozen zelf te analyseren. Wat betreft de sectoren waren alle cijfers lager in mei en juni. De sectoren met verhoudingsgewijs de meeste tijdelijke werkloosheid bleven in mei de horeca (voor 74,0% van de werknemers gebeurde een aanvraag, voor 67,5% een betaling), gevolgd door 'kunst, amusement en recreatie' (54,8% aangevraagd, 47,9% betaald), administratieve en ondersteunende diensten (waaronder reisbureaus, verhuurdiensten, schoonmaak; 44,7% aangevraagd, 40,2% betaald) en de handel (39,4% aangevraagd en 37,5% betaald). In juni werd er in de horeca en de recreatiesector (waar de versoepelingen pas doorgevoerd werden vanaf 8 juni) nog steeds voor zowat de helft van de werknemers een aanvraag tijdelijke werkloosheid ingediend (respectievelijk 66,8% voor de horeca en 42,8% voor de recreatiesector; 55,8% en 36,3% ontving een uitkering). Ook de administratieve en ondersteunende diensten (aanvragen voor 27,2% van de werknemers en 20,3% betalingen) en de industrie (respectievelijk 26,6% en 24,6%) bleven terugvallen op de tijdelijke werkloosheid.

In de data valt op dat mannen doorheen de hele periode een grotere kans hadden dan vrouwen om tijdelijk werkloos te zijn (in april was 57,7% van de tijdelijk werklozen mannen, tegenover 51,2% van de totale werknemers, en ook in de betalingen voor april is hun aandeel 5,6 procentpunten hoger dan het totaal onder de werkenden). In mei is de oververtegenwoordiging van mannen in de aanvragen met 3,5 procentpunten iets beperkter (logisch gezien het hernemen van de activiteit in sectoren waar mannen sterk vertegenwoordigd zijn, zoals de bouw en de industrie), maar in de beschikbare gegevens voor juni is de oververtegenwoordiging van mannen opnieuw groter (56,0% van de aanvragen, of 5,5 procentpunten hoger dan het aandeel van de werknemers). De Sigedis-gegevens bevestigen dat vrouwen minder vaak tijdelijk werkloos waren (zie Grafiek 6). Hun aandeel in de volledige werkloosheid (dat later in de tekst aan bod komt) is echter iets hoger dan dat van mannen.

(27) Berekening FOD WASO op basis van gegevens van Acerta, SD Worx, Securex en van de RSZ. Zie Grafiek 3.

GRAFIEK 6: AANDEEL VAN DE TEWERKGESTELDE PERSONEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2019 DIE IN EEN VAN DE MAANDEN VAN 2020 (JANUARI TOT JULI) TIJDELIJK OF VOLLEDIG WERKLOOS ZIJN, PER GESLACHT

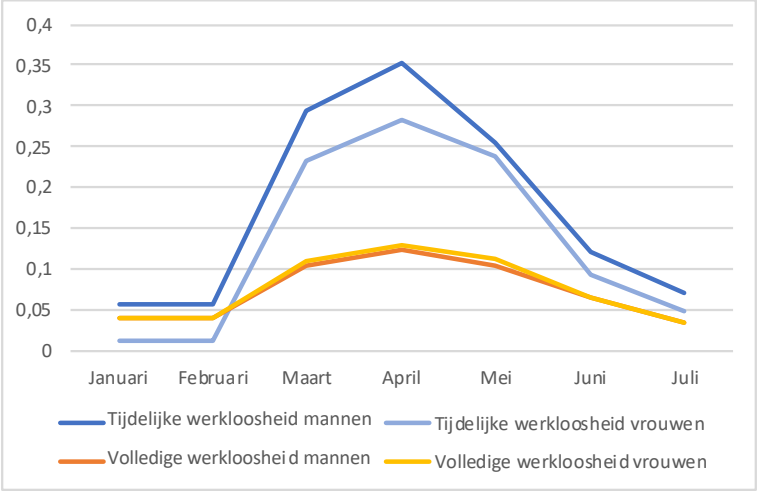

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Sigedis.

Als we naar de leeftijdsverdeling kijken, stellen we een oververtegenwoordiging van de jongeren (vooral 20-25-jarigen) vast t.o.v. hun gewicht in het totaal van de werkenden, in zowel april, mei als juni. Ook in de reeds gedane betalingen houdt die oververtegenwoordiging van mannen en jongeren bij de tijdelijk werklozen stand. Het meest opvallende is echter de oververtegenwoordiging van kortgeschoolden – in april was hun aandeel 22,8 procentpunten hoger dan verwacht op basis van de verhouding in de totale populatie van loontrekkenden – en in mindere mate middengeschoolden (+5,2 procentpunten), en de sterke ondervertegenwoordiging van hooggeschoolden (-28,0 procentpunten). In mei geldt de oververtegenwoordiging van kortgeschoolden nog steeds, zij het wat minder uitgesproken (16 procentpunten meer dan hun aandeel op het totaal loontrekkenden).

Tot slot had in maart 75% van de tijdelijk werklozen een referteloon tussen 1.500 en 3.000 EUR. 91% situeert zich onder 3.500 EUR. Beide percentages dalen enigszins in april en mei, terwijl het aandeel van refertelonen boven 3.500 EUR wat stijgt (13,6% in mei en 14,6% in juni). Ter vergelijking: volgens de loonstructuurenquête (Statbel) heeft slechts 62,9% van de Belgische werknemers een maandloon van minder dan 3.500 EUR.[28] De tijdelijke werkloosheid treft bijgevolg in overgrote meerderheid werknemers met laaggemiddelde en lage lonen (een oververtegenwoordiging van 23 procentpunten in juni). De Sigedis-gegevens bevestigen dat, hoewel de tijdelijke werkloosheid (wegens overmacht, voor economische redenen en wegens corona samen) gespreid is over alle loonklassen, de toename sinds januari 2020 veel sterker was in de laagste loonklassen (zie Grafiek 7). Bovendien tonen deze gegevens dat, vooral in april, de lage loonklassen meer dagen in tijdelijke werkloosheid zaten dan de wat hogere loonklassen.

GRAFIEK 7: AANDEEL VAN DE TEWERKGESTELDE PERSONEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2019 DIE TIJDELIJK WERKLOOS ZIJN IN EEN VAN DE MAANDEN VAN 2020 (JANUARI TOT JULI), PER LOONKLASSE (MAANDELIJKS BRUTOLOON)

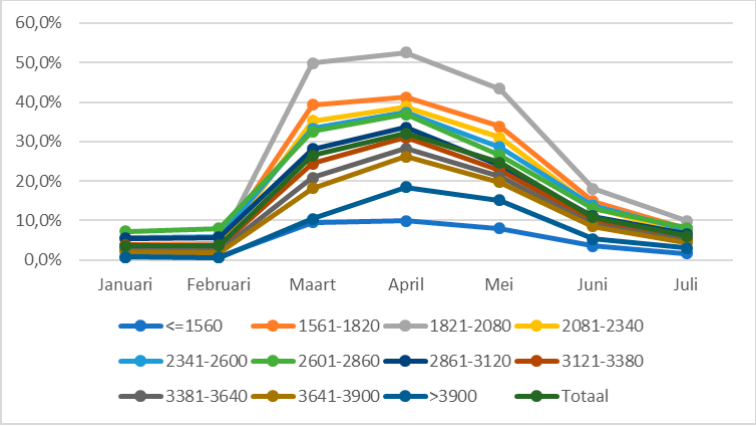

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Sigedis.

In mei worden de kortere periodes van tijdelijke werkloosheid opnieuw dominant, ook bij lagere loonklassen. De Sigedis-data tonen aan dat voltijds werkenden oververtegenwoordigd waren bij de tijdelijke werklozen, met een aandeel tijdelijke werklozen (minstens één dag tijdelijke werkloosheid) van 22% in april, tegenover 13% bij wie ongeveer halftijds werkte en 15,4% bij wie tussen 0,56 en 0,95 VTE presteerde.

Gezien de versoepelingen het in theorie voor veel mensen mogelijk maakten om terug aan het werk te gaan, is het nuttig om in groter detail te kijken naar de bewegingen in en uit de tijdelijke werkloosheid (t.t.z. de nieuwe instromers, de personen die in tijdelijke

(28) https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/lonen-en-arbeidskosten/gemiddelde-bruto-maandlonen#documents.

werkloosheid blijven, en de uitstroom naar werk of naar gewone werkloosheid). In de maand mei wijst de waargenomen dynamiek (bron: RVA) op een lichte hervatting van de activiteit: de uitstroom vertegenwoordigt 21,0% van de bewegingen, de instroom 4,5% en de personen die nog steeds tijdelijk werkloos zijn 74,5% van de bewegingen (waarvan 12,0% voor wie het aantal dagen tijdelijke werkloosheid is gestegen en 62,6% voor wie het aantal dagen stabiel is gebleven of gedaald). De gegevens voor juni geven nog een iets positiever beeld met 38,8% niet-vernieuwde aanvragen, 2,3% nieuwe instromers, en 58,9% die in tijdelijke werkloosheid bleven (15,5% met groter aantal dagen, 43,5% met een gelijk of kleiner aantal dagen). De sectoren met de grootste uitstroom (naar tewerkstelling en werkloosheid) in mei zijn 'bouw', 'openbaar bestuur', 'landbouw, bosbouw en visserij', 'waterdistributie' en 'winning van delfstoffen'; in juni 'vastgoed', 'elektriciteits-, gas- en stoomproductie' en 'kleinhandel'.

Hoewel er graduele versoepelingen plaatsvonden in mei en juni, bleef 'zoveel mogelijk telewerken' de aanbeveling. Onderzoek heeft weliswaar inmiddels aangetoond dat voltijds thuiswerken niet noodzakelijk een verbetering van het evenwicht tussen werk en privé betekent.[29] Bovendien openden vele scholen slechts enkele dagen, of slechts voor een deel van de leerlingen, dus ouders moesten vaak werk en zorg voor kinderen combineren. Daarom werd het in mei mogelijk om deeltijds Corona-ouderschapsverlof op te nemen.[30] Vooral vrouwen maakten gebruik van die mogelijkheid.

TABEL 2: BETALINGEN CORONA-OUDERSCHAPSVERLOF (MEI 2020)

	Vermindering met 1/2de	Vermindering met 1/5de	Totaal
Mannen	2.424	9.648	12.072
Vrouwen	7.478	17.339	24.817
Totaal	9.902	26.987	36.889

Bron: RVA.

Niettegenstaande de arbeidsmarktactiviteit zeker in juni stilaan weer het niveau van begin maart naderde (zie Grafieken 1 en 2) en er een voorzichtig herstel van de uitzend- en studentenarbeid plaatsvond[31], zien we in mei een duidelijkere impact op de klassieke arbeidsmarktindicatoren. De IAB-werkloosheidsgraad steeg van 4,3% in april naar 5,0% in mei en 5,3% in juni[32]. Die stijging was het sterkst bij mannen en jongeren, en in juni vooral bij kortgeschoolden. Gezien het al hoge niveau van werkloosheid waarop die laatsten zaten, is de kloof tussen de opleidingsniveaus dus nog gegroeid. De werkzaamheidsgraad daalde van 69,6% in april naar 69,1% in mei (in mei 2019 bedroeg de werkzaamheidsgraad nog 71,5%), maar in juni is de werkzaamheidsgraad

(29) DeFilippis, E., Impink, S. M., Singell, M., Polzer, J. T. en Sadun, R., Collaborating During Coronavirus: The Impact of COVID-19 on the Nature of Work, *NBER Working Paper*, nr. 27612, juli 2020.

(30) Zie: https://werk.belgie.be/nl/nieuws/corona-ouderschapsverlof.

(31) Bron: Dimona, RSZ.

(32) Bron: Statbel, EAK. Gelet op de relatief beperkte steekproefgrootte en experimentele methodologie mogen hier vooralsnog geen te zware conclusies aan worden verbonden; IAB: Internationaal Arbeidsbureau.

opnieuw iets hoger (69,9%). Ook het aantal collectieve ontslagen steeg licht, maar al bij al blijven deze effecten klein.

In mei 2020 was 1,7% van de personen die tijdelijk werkloos waren, 1 maand later volledig werkloos (16.927 van de 985.733 personen), en in juni 2,1% (13.220 van de 615.007 personen). De gegevens van 2019 tonen aan dat in mei 1,4% van de personen die tijdelijk werkloos waren, 1 maand later volledig werkloos was (dit is 1.202 op 85.865 personen), en in juni 2,0% (dit is 1.579 van 78.665 personen). In absolute waarde stegen de tijdelijke werkloosheid en de overgang naar volledige werkloosheid tussen mei-juni 2019 en mei-juni 2020, maar in verhouding bleef de stijging van de overgang naar volledige werkloosheid veel beperkter. Ter vergelijking: tijdens de crisis van 2008 lag het aantal personen in tijdelijke werkloosheid (alle stelsels samen) veel lager dan wat in deze crisis wordt waargenomen. In juli 2008 bedroeg het aantal personen in tijdelijke werkloosheid (alle stelsels samen) 99.112 personen om in januari 2009 te stijgen tot 281.091 personen (hoogste cijfer van de verschillende maanden van 2009). Bij het begin van de crisis van 2008 lag het aandeel van de tijdelijke werklozen die 1 maand later overschakelden op volledige werkloosheid tussen 2,0% en 2,4%. Voor 2009 varieerde dit aandeel tussen 1,4% en 1,8%.[33]

Hoewel de impact op de arbeidsmarktindicatoren beperkt lijkt, mogen we echter niet uit het oog verliezen dat het de eerste keer sinds 2013 is dat de werkgelegenheid in België daalt. Ook voor de Eurozone in haar geheel is het de eerste daling in de tijdreeks, sinds het tweede kwartaal van 2013 en voor de EU sinds het eerste kwartaal van 2013. Anderzijds blijft de werkloosheidsgraad voorlopig nog een eind onder de voorspellingen van de OESO en ILO.[34]

De ingevoerde crisismaatregelen op het vlak van werk waren niet enkel bedoeld om de invoering van de sanitaire maatregelen mogelijk te maken, maar ook om ervoor te zorgen dat de economie zich sneller zou herstellen. Uitkeringen in het bijzonder werken als automatische stabilisatoren.[35] Ze compenseren het inkomensverlies ten gevolge van het tijdelijk stopzetten van bepaalde activiteiten. Ook de tijdelijke werkloosheidsuitkering zorgt voor een beperkter verlies van inkomens en van consumentenvertrouwen waardoor de vraag minder terugvalt.

Wanneer naar het onmiddellijk effect op het maandinkomen wordt gekeken bedraagt de netto vervangingsratio rond 45% voor hoge en rond 65% voor gemiddelde lonen, voor een alleenstaande die voltijds werkte (de ratio is iets lager voor een persoon die deel uitmaakt van een koppel met twee afhankelijke kinderen). Voor lage en zeer lage lonen bedraagt de vervangingsratio tot rond 75% (FOD WASO).[36] In Vlaanderen

(33) Voor een uitgebreidere vergelijking tussen de huidige crisis en die van 2008-2009, zie: Loÿen, C., Nuyts, N. en Segaert, M. (2020).

(34) Zie Jacobs, A. (2020).

(35) Die functie was van bij aanvang een argument om systemen van sociale bescherming op te zetten. Voor een overzicht van het onderzoek ernaar, zie: McKay, A. en Reis, R., The Automatic Stabilizer Property of Social Insurance Programs, *Stanford Economics working papers*, 2016.

(36) Ook de Nationale Bank van België en het Federaal Planbureau kwamen tot soortgelijke resultaten (hun berekening betreft enkel de situatie in geval van een persoon die volledig tijdelijk werkloos wordt) op basis van een licht verschillende methodologie.

kwam daar ook de water- en energiepremie bij, die voor de lage lonen 10% van het loon vertegenwoordigde, maar aangezien deze eenmalig was, hebben we hem niet weerhouden in de recentste berekening. Wanneer rekening wordt gehouden met de daling van de bedrijfsvoorheffing tot 15% vanaf mei[37] stijgen uiteraard deze vervangingsratio's, met ongeveer 10 procentpunten voor de lagere tot gemiddelde lonen, en 5 procentpunten voor de hogere lonen. Wanneer ook rekening wordt gehouden met de bijkomende premies die in sommige sectoren worden toegekend (of met premies vanuit het bedrijf zelf), dan stijgt de vervangingsratio in een aantal gevallen tot boven 100%. Dat geldt zeker voor wie deeltijds aan de slag blijft en deeltijds op de tijdelijke werkloosheid terugvalt; in sommige sectoren kan de vervangingsratio dan in sommige gevallen tot boven 115% oplopen.

(37) https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t2, voor de uitkeringen voor de maanden mei 2020 tot en met december 2020 werd deze inhouding verlaagd tot 15%.

TABEL 3: VERVANGINGSRATIO VAN DE UITKERING VOOR TIJDELIJKE WERKLOOSHEID CORONA

Vervangingsratio's voor alleenstaanden naargelang arbeidssituatie, brutomaandloon (in EUR) en hoogte van de bedrijfsvoorheffing								
Voltijdse bediende (40h/week), 50% op tijdelijke werkloosheid, 50% aan het werk	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	88,4%	94,2%	99,2%	105,2%	95,3%	100,3%	83,0%	86,5%
Voltijdse bediende (40h/week), volledig op tijdelijke werkloosheid	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	72,3%	83,9%	75,1%	87,2%	62,5%	72,5%	43,4%	50,4%
Halftijdse bediende (20h/week), volledig op tijdelijke werkloosheid	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	69,3%	80,4%	61,0%	70,8%	48,8%	56,6%	35,4%	41,1%
4/5e bediende (32h/week), volledig op tijdelijke werkloosheid	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	65,8%	76,3%	65,5%	76,0%	55,4%	64,2%	38,7%	44,9%

Bij berekening van de vervangingsratio's werd rekening gehouden met twee verschillende niveaus van bedrijfsvoorheffing. Normaliter wordt op de uitkeringen 26,75% bedrijfsvoorheffing ingehouden. Voor de uitkeringen voor de maanden mei 2020 tot en met december 2020 werd deze inhouding verlaagd tot 15%. De eenmalige water- en energiepremie in Vlaanderen werd buiten beschouwing gelaten bij de berekeningen.

Vervangingsratio's voor gehuwde met twee kinderen ten laste naargelang arbeidssituatie, brutomaandloon (in EUR) en hoogte van de bedrijfsvoorheffing								
Voltijdse bediende (40h/week), 50% op tijdelijke werkloosheid, 50% aan het werk	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	85,1%	90,7%	94,7%	100,4%	95,1%	99,9%	83,2%	86,6%
Voltijdse bediende (40h/week), volledig op tijdelijke werkloosheid	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	69,7%	80,8%	71,9%	83,5%	60,4%	70,1%	42,3%	49,1%
Halftijdse bediende (20h/week), volledig op tijdelijke werkloosheid	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	69,3%	80,4%	61,3%	71,1%	46,6%	54,0%	34,1%	39,6%
4/5e bediende (32h/week), volledig op tijdelijke werkloosheid	1625,72 EUR (Gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen)		2541,31 EUR (67 % van het gemiddelde brutomaandloon)		3793 EUR (Gemiddeld brutomaandloon)		6334,31 EUR (167 % van gemiddelde brutomaandloon)	
	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%	Bedrijfsvoorheffing van 26,75%	Bedrijfsvoorheffing van 15%
	66,3%	76,9%	62,4%	72,4%	53,2%	61,8%	37,7%	43,7%

Bij berekening van de vervangingsratio's werd rekening gehouden met twee verschillende niveaus van bedrijfsvoorheffing. Normaliter wordt op de uitkeringen 26,75% bedrijfsvoorheffing ingehouden. Voor de uitkeringen voor de maanden mei 2020 tot en met december 2020 werd deze inhouding verlaagd tot 15%. De eenmalige water- en energiepremie in Vlaanderen werd buiten beschouwing gelaten bij de berekeningen.

Bron: FOD WASO.

Uit de bovenstaande samenvatting kunnen we afleiden dat de sociale zekerheid, en dan met name de tijdelijke werkloosheid, globaal de belangrijkste onmiddellijke gevolgen voor voltijdse werknemers opving. Toch moeten hier twee belangrijke kanttekeningen bij worden gemaakt. Ten eerste, voor de lagere lonen kan de onmiddellijke daling van het maandelijkse inkomen, ook al wordt die later via de fiscaliteit uitgevlakt, toch een significante negatieve impact hebben op de mate waarin deze huishoudens konden rondkomen in de betreffende maanden, zeker bij het ontbreken van een financiële buffer.[38] We zagen hierboven al dat tijdelijke werkloosheid vaker voorkwam in de lagere looncategorieën, dus de mogelijkheid dat de daling van het maandelijkse inkomen vaker personen met weinig vermogen betreft is niet verwaarloosbaar. Dat blijkt ook uit het feit dat de OCMW's meer vragen hebben ontvangen voor een voorschot op de uitkering vanwege tijdelijk werklozen.[39] Ten tweede tonen de berekeningen ook het belang aan van de duurtijd van de tijdelijke werkloosheid op het inkomen.

Voor deeltijds werkenden is de situatie anders. Ook voor hen vangt de tijdelijke werkloosheid een belangrijk deel van het inkomensverlies op, maar uiteraard vertrekken zij van een lager inkomen. De vervangingsratio voor een halftijdse werknemer aan het minimumloon bedraagt op maandbasis (met een bedrijfsvoorheffing van 26,75% en zonder extra vergoedingen) 70%, maar valt voor wie een brutoloon van ongeveer 2.000 EUR heeft terug tot 50% – de terugval verloopt met andere woorden sneller voor een deeltijdse baan dan voor een voltijdse met hetzelfde uurloon. Voor een 4/5de tewerkstelling gaat het om 66% aan het minimumloon en 56% bij een brutoloon van ongeveer 2.000 EUR.[40] Dat zou met name problematisch kunnen zijn wanneer dit inkomen uit deeltijdse arbeid het enige gezinsinkomen is. In 2019 bleek dat 8,7% van alle werkenden uit een eenoudergezin komt (en dus logischerwijs in veruit de meeste gevallen de ouder zal zijn) en dat 29,9%[41] van die groep deeltijds aan de slag is (met een groter percentage voor vrouwen dan voor mannen). Het gaat hier dus om groep van ongeveer 3% van de werkenden waaraan extra aandacht zou moeten worden besteed. De vermindering van de bedrijfsvoorheffing tot 15% zorgt ook hier evenwel voor een verhoging van de vervangingsratio met 10 procentpunten.

3. VANAF JULI: EEN HOBBELIGE WEG RICHTING RELANCE?

In juli en augustus blijven de meeste indicatoren (verrassend) stabiel. Hoewel de recentste cijfers nog grotendeels voorlopig en onzeker zijn, lijkt enig voorzichtig optimisme op het eerste gezicht dus gepast. Anderzijds zien we ten eerste dat de tijdelijke werkloosheid hardnekkig blijkt. Niet enkel in de voor de hand liggende sectoren die blijven lijden onder de maatregelen genomen in het kader van de heropflakkering van het aantal besmettingen (denk aan de kunst- en recreatiesector, en de horeca), maar ook elders. In juli nam het aantal aanvragen weliswaar overal af, ook in de vijf zwaarst getroffen sectoren (afnames in de orde van 50 tot 70%, waaronder -51,3% in de horecasector). De horeca blijft het grootste aandeel tijdelijke

(38) Zie ook COVIVAT, *Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown*, 2020.

(39) COVIVAT, *Meer vragen om hulp bij OCMW's en voedselbanken: eerste resultaten van een grootschalige bevraging*, 2020.

(40) Simulaties FOD WASO.

(41) Statbel, EAK, 2019.

werklozen tellen (aanvragen voor 32,5% van de werknemers), gevolgd door kunst en recreatie (18,3%), de ondersteunende diensten (21,0%), de bouw (23,8%) en de industrie (17,1%). Voorlopige dynamische gegevens voor juli wijzen ook op een stabilisatie van de situatie ten opzichte van juni. Het aandeel nieuwe instroom in de tijdelijke werkloosheid bedraagt 2,8%. Dat van de uitstroom bedraagt 41,8% en het aandeel van de personen die tijdelijk werkloos blijven bedraagt 55,4% (waarvan slechts 16,5% zijn dagen tijdelijke werkloosheid heeft verhoogd tegenover 38,9% die ze heeft verminderd of waarvoor ze stabiel zijn gebleven). Het aantal voltijdse equivalenten in tijdelijke werkloosheid blijft daardoor dus historisch hoog (tegen de 100.000 VTE, zie Grafiek 3) en bovendien zagen we dat sommige groepen er sterker door getroffen werden. Ook die ongelijke verdeling hield stand in juli en augustus. Bovendien kan verwacht worden dat sectoren die nog altijd grote aandelen werknemers niet (voltijds) aan het werk kunnen zetten, in de komende maanden toch personeel zullen ontslaan.

Minstens zo zorgwekkend is dat de uitstroom naar volledige werkloosheid eveneens ongelijk verdeeld is. Hoewel het nog zeer vroeg is om het volledige effect van de coronacrisis op de verschillende arbeidsmarktgroepen te beoordelen, blijkt uit internationale gegevens dat kwetsbare werknemers de zwaarste last hebben gedragen op vlak van jobverlies.[42] Slecht betaalde, vaak kortgeschoolde werknemers en jongeren werden het zwaarst getroffen. De Sigedis-gegevens over de uitstroom naar werkloosheid bevestigen dat dat ook in België het geval is.[43] In maart en april werden vooral de lonen tussen 1.560 EUR en 2.860 EUR bruto getroffen door een overgang naar volledige werkloosheid. Bij het herstel zijn het vooral de lonen tussen 1.560 EUR en 2.340 EUR die nog steeds worden beïnvloed door een overgang naar volledige werkloosheid. Werknemers in de lagere loonklassen werden dus vaker werkloos, en de kloof ten opzichte van de hoogste klasse was in de hele periode maart-juli groter dan in januari en februari (zie Grafiek 8). In maart ging het bij alle categorieën vaak slechts om deeltijdse werkloosheid (men was niet de volledige maand werkloos), maar daarna was het grootste deel van de uitstromers naar werkloosheid vrijwel de volledig maand werkloos.

(42) OESO, *OECD Employment Outlook 2020: Worker Security and the COVID-19 Crisis*, 2020; Jacobs, A., Macro-economische impact van de uitbraak van het coronavirus: recessie, herstel en blijvende schade, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 2020.

(43) De SIGEDIS-methodologie betreffende de gewone werkloosheid is nog volop in ontwikkeling, dus deze cijfers kunnen de komende maanden nog wijzigen.

GRAFIEK 8: AANDEEL VAN DE TEWERKGESTELDE PERSONEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2019 DIE WERKLOOS ZIJN IN EEN VAN DE MAANDEN VAN 2020 (JANUARI TOT JULI), PER LOONKLASSE (MAANDELIJKS BRUTOLOON)

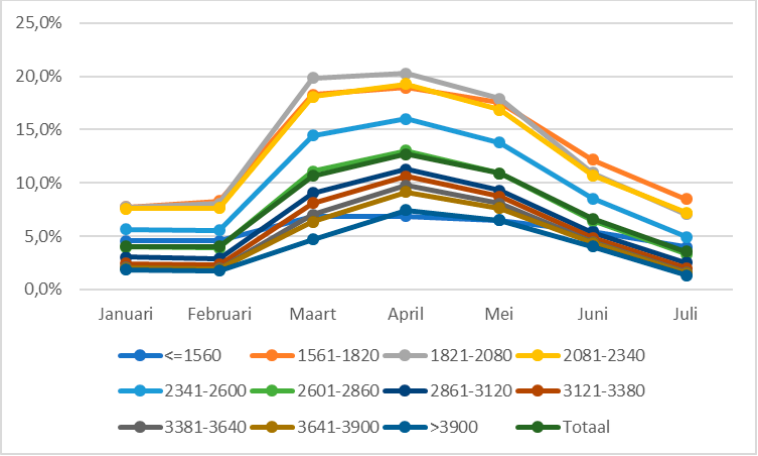

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Sigedis.

Internationaal onderzoek geeft aan dat ook jongeren zwaarder getroffen worden door deze crisis.[44] En opnieuw blijkt België geen uitzondering. In maart tot en met juni werden werknemers in de jongere leeftijdsgroepen vaker werkloos (zie Grafiek 9). In juli is de kloof opnieuw veel kleiner, maar dat betekent niet dat deze personen opnieuw aan het werk zijn gegaan. Er is een ernstig risico dat deze werkloosheid hardnekkig zal blijken, gezien de blijvend onzekere economische context. Onder meer de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) roept bijgevolg op om een pakket van maatregelen specifiek gericht op jongeren te lanceren.[45]

(44) OESO, *OECD Employment Outlook 2020: Worker Security and the COVID-19 Crisis*, 2020; Glover, A., Heathcote, J., Krueger, D. en Ríos-Rull, J. V., Health versus wealth: On the distributional effects of controlling a pandemic, *NBER Working Paper*, nr. 27046, National Bureau of Economic Research, 2020.
(45) OESO, p. 88, 2020.

GRAFIEK 9: AANDEEL VAN DE TEWERKGESTELDE PERSONEN IN HET VIERDE KWARTAAL VAN 2019 DIE WERKLOOS ZIJN TIJDENS EEN VAN DE MAANDEN VAN 2020 (JANUARI TOT JULI), PER LEEFTIJDSKLASSE

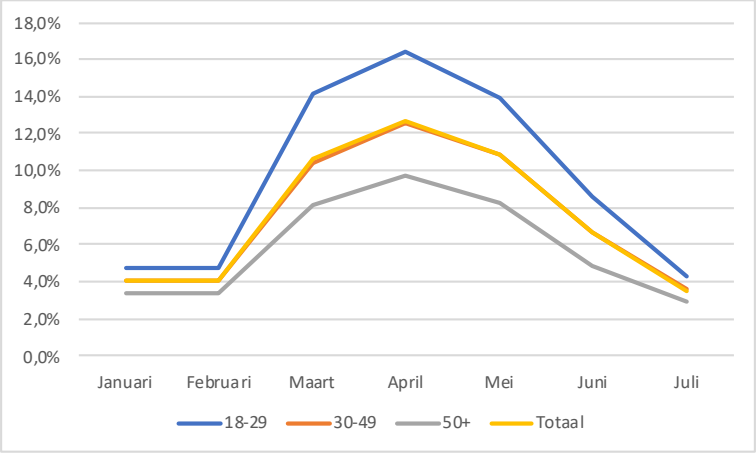

Bron: FOD WASO op basis van gegevens van Sigedis.

De toename van het aantal jongeren in beroepsinschakelingstijd, al sinds maart 2020, is alleszins verontrustend, gezien de neerwaartse trend in de voorafgaande jaren. Onderzoek toont aan dat jongeren die toetreden op de arbeidsmarkt in tijden van recessie hiervan langdurige littekeneffecten ondervinden. Cockx en Ghirelli (2016)[46] tonen voor Vlaanderen aan dat een toename van de werkloosheid met 1 procentpunt op het tijdstip van intrede tot de arbeidsmarkt leidt tot een significante afname in het aantal gewerkte uren voor laaggeschoolden: dit effect is het sterkste in het eerste jaar na toetreding (afname van 4,4 procent), maar dit effect blijft significant tot twaalf jaar na toetreding (afnames tussen 2,5 tot 3 procent) en is vooral te wijten aan een toename in werkloosheid, niet aan een toename in deeltijds werk. Lockwood (1991)[47] verklaart deze persistentie in de werkloosheid door te stellen dat werkgevers potentiële kandidaten voor een job afrekenen op eerdere periodes van werkloosheid door deze als een negatief signaal te interpreteren voor wat de productiviteit van de werkzoekende betreft. Voor hooggeschoolde afgestudeerden neemt het aantal gewerkte uren enkel significant af gedurende de eerste twee jaren na toetreding, maar hun verloning wordt ernstig getroffen: het brutoloon per uur blijft tien jaar na toetreding 4,4 procent lager dan in het scenario zonder toename van 1 procentpunt in de werkloosheid op het tijdstip van toetreding. De afwezigheid van effecten voor hooggeschoolde werkgelegenheid en het neerwaartse effect op lonen worden allicht verklaard doordat hooggeschoolden in dergelijke context jobs aanvaarden waarvoor ze overgekwalificeerd

(46) Cockx, B. en Ghirelli, C.,. Scars of recessions in a rigid labor market, *Labour Economics*, 41, pp. 162-176, 2016.

(47) Lockwood, B., Information externalities in the labour market and the duration of unemployment, *The Review of Economic Studies*, 58 (4), pp. 733-753, 1991.

zijn. Gangl (2006)[48] stelt dat een adequaat stelsel van werkloosheidsuitkeringen werkloze jongeren kan aansporen om geen jobs te aanvaarden onder hun niveau, wat littekeneffecten op lange termijn gevoelig vermindert.[49] Op deze manier wordt ook het 'laddereffect' tegengegaan, waarbij hooggeschoolden laaggeschoolden verdringen bij gebrek aan geschikte hooggeschoolde tewerkstelling. Een verdere toename van de tewerkstellingskloof tussen de opleidingsniveaus in België – die, zoals eerder gezegd, nu reeds aangroeit volgens de IAB-werkloosheidsgraad – dreigt wanneer dergelijke littekeneffecten niet succesvol vermeden worden.

CONCLUSIE

Het verloop van de COVID-19-pandemie op de Belgische arbeidsmarkt kan tot nu toe grofweg in drie fasen worden samengevat. De eerste weken (min of meer de tweede helft van maart tot eind april) werden getekend door verregaande beschermingsmaatregelen, die tot gevolg hadden dat bijna alle werkenden hun arbeidssituatie sterk zagen veranderen. Weinig mensen verloren hun job, maar velen werkten tijdelijk niet of minder, of moesten hun werk van thuis uit doen. Personen die al werkzoekend waren, hadden veel minder mogelijkheden om hun zoektocht naar werk voort te zetten. De steunmaatregelen en met name de tijdelijke werkloosheid speelden de rol waarvoor ze werden opgezet; desalniettemin bracht dit voor een niet verwaarloosbare groep professionele en financiële onzekerheid met zich mee.

In de tweede fase (mei en juni) werden de beschermingsmaatregelen versoepeld, maar daarbij bleek dat een snelle terugkeer naar de situatie van voordien allesbehalve vanzelfsprekend was. Tijdelijke werkloosheid bleef noodzakelijk in een aantal sectoren waarvan de activiteiten verder werden ingeperkt en ook elders zorgde de onzekerheid ervoor dat deze zeer hardnekkig bleef. Tegelijk bleef de impact op de werkzaamheids- en werkloosheidsgraad opmerkelijk gering. De ongelijke effecten van de crisis werden wel stilaan duidelijker, ondanks het feit dat de vervangingsratio van de tijdelijke werkloosheidsuitkering het hoogst is voor de laagste lonen, en deze dus in haar opzet herverdelend is.

Sinds juli was de tijdelijke werkloosheid in bijna alle sectoren veel beperkter, maar situeert zich nog steeds ver boven het niveau van vorige jaren, ook in sectoren waar de nog bestaande beschermingsmaatregelen wellicht nauwelijks nog beperkend werken, zodat moet worden aangenomen dat de verminderde vraag en de terugval van de economische activiteit zelf daaraan ten grondslag ligt. Ook andere arbeidsmarktindicatoren bleven vrij stabiel, maar verborgen vaak onderliggende ongelijkheden. Die ongelijkheden (tussen opleidingsniveaus, leeftijdsklassen en goed- en slechtbetaalde jobs) bestonden al veel langer, maar werden uitvergroot door de crisis. Dat geeft weinig vertrouwen voor de verdere evolutie vanaf september, waarin het risico op opflakkeringen groot blijft, veel schoolverlaters op zoek moeten naar een

(48) Gangl, M., Scar effects of unemployment: An assessment of institutional complementarities, *American Sociological Review*, 71 (6), pp. 986-1013, 2006.

(49) Al zit er ook een afruil tussen beide effecten: wie een slechte job niet aanvaardt, verlengt de werkloosheidsperiode en verergert dus het negatieve signaal.

eerste job, en bedrijven mogelijk pas echt de volledige impact van de verminderde activiteit zullen gaan voelen.

Wat nu dan? In elk geval moet de combinatie "zoveel mogelijk werken" plus "steunen waar dat niet kan" wellicht worden aangehouden zolang er beperkende maatregelen van kracht blijven. Tegelijk is proactieve begeleiding en vorming van mogelijk toekomstige werklozen cruciaal; wie in een baan zit die een grote kans maakt om uiteindelijk te verdwijnen, wordt best zo snel mogelijk in de richting van een nieuwe job geleid. Een aantal structurele fenomenen (zoals de al jaren aan de gang zijnde desindustrialisering) lijken immers voorlopig "verborgen" in tijdelijke werkloosheid, maar zullen mogelijk versneld worden door de coronacrisis. Ook de heropleving van sectoren die door de maatregelen ingeperkt worden (evenementen, horeca) ná de maatregelen is niet zonder meer gegarandeerd, al kan worden aangenomen dat op termijn de vraag wel opnieuw op hetzelfde niveau zal komen te liggen. De sterke groei van e-commerce en andere vormen van thuislevering zal wellicht minstens gedeeltelijk structureel blijken en een stempel drukken op de kleinhandel De impact van de crisis op andere "mega-evoluties" (digitalisering, vergroening, globalisering, …) zal ongetwijfeld eveneens groot zijn, maar daar is het al helemaal koffiedik kijken of het om opportuniteiten of risico's gaat. Alleszins kondigt zich een belangrijke periode van "transitie" voor de arbeidsmarkt aan, een fenomeen waar de Belgische arbeidsmarktstructuren in het verleden niet optimaal op bleken te zijn afgesteld.

Tot slot is er in dit artikel nog een belangrijk verhaal onverteld gebleven, met name dat over de impact op arbeidsomstandigheden en welzijn op het werk. Dat is het gevolg van het ontbreken van administratieve gegevens, maar dit neemt niet weg dat het een noodzakelijk aandachtspunt is. Te meer daar ook gunstige arbeidsomstandigheden meestal ongelijk verdeeld zijn op de Belgische arbeidsmarkt.

Dit laatste punt onderstreept dat de nood aan snelle en accurate gegevens erg groot blijft. Dankzij vele partners was het nu reeds mogelijk om innovatief de arbeidsmarkt te monitoren, maar die nood zal alleen maar groeien in de volgende fase van deze vreemde tijd.

BIBLIOGRAFIE

We danken alle partners van de Werkgroep "Social Impact", en in het bijzonder Sigedis, de sociale secretariaten (Acerta, SD Worx en Securex), de RVA, Statbel en de RSZ voor de gegevens die zij ter beschikking stelden.

Baert, S., Lippens, L., Moens, E., Sterkens, Ph. en Weytjens, J., *Wat denken de Vlaamse werknemers over de gevolgen van de coronacrisis voor hun carrière*, UGent, 2020.

Cantillon, B., Marchal, S., Peeters, N., Penne, T. en Storms, B., Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown, *COVIVAT-beleidsnota*, 2, 2020.

Cockx, B. en Ghirelli, C., Scars of recessions in a rigid labor market, *Labour Economics*, 41, pp. 162-176, 2016.

De Wilde, M., Hermans, K. en Cantillon, B., Meer vragen om hulp bij OCMW's en voedselbanken: eerste resultaten van een grootschalige bevraging, *COVIVAT-beleidsnota*, 1, 2020.

DeFilippis, E., Impink, S., Singell, M., Polzer, J. en Sadun, R., Collaborating During Coronavirus: The Impact of COVID-19 on the Nature of Work, *NBER Working Paper*, nr. 27612, 2020.

Gangl, M., Scar effects of unemployment: An assessment of institutional complementarities, *American Sociological Review*, 71 (6), pp. 986-1013, 2006.

Glover, A., Heathcote, J., Krueger, D. en Ríos-Rull, J. V., Health versus wealth: On the distributional effects of controlling a pandemic, *NBER Working Paper*, nr. 27046, 2020.

Jacobs, A., Macro-economische impact van de uitbraak van het coronavirus: recessie, herstel en blijvende schade, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 2020.

Lockwood, B., Information externalities in the labour market and the duration of unemployment, *The Review of Economic Studies*, 58 (4), pp. 733-753, 1991.

Loÿen, C, Nuyts, N en Segaert, M., De impact van de COVID-19-pandemie op de werkloosheid: eerste resultaten, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 2020.

McKay, A. en Reis, R., The Automatic Stabilizer Property of Social Insurance Programs, *Stanford Economics working papers*, 2016.

OESO, *OECD Employment Outlook 2020: Worker Security and the COVID-19 Crisis*, OECD Publishing, Parijs, 2020.

RVA, *Evolutie sinds 1945 van de tijdelijke werkloosheid in perspectief geplaatst*, 2016.

INHOUDSTAFEL

THE END OF THE WORLD AS WE KNOW IT?
DE IMPACT VAN DE COVID-19-UITBRAAK OP DE BELGISCHE ARBEIDSMARKT

INLEIDING 41

1. MAART EN APRIL: NADRUK OP BESCHERMING 42

2. MEI EN JUNI: VOORZICHTIGE HEROPSTART 49

3. VANAF JULI: EEN HOBBELIGE WEG RICHTING RELANCE? 58

CONCLUSIE 62

BIBLIOGRAFIE 64